

ØF- notat nr.: 01/2011

Vernepliktsundersøkelsen 2009 del III

Tina Mathisen

Østlandsforskning

Østlandsforskning er et forskningsinstitutt som ble etablert i 1984 med fylkeskommunene og høgstolestyrene/de regionale høgstolesentra i fylkene Oppland, Hedmark og Buskerud som stiftere i samarbeid med Kommunaldepartementet.

Østlandsforskning er lokalisert i høgstolemiljøet på Lillehammer og har i tillegg kontorer i Hamar. Instituttet driver anvendt, tverrfaglig og problemorientert forskning og utvikling.

Østlandsforskning er orientert mot en bred og sammensatt gruppe brukere. Den faglige virksomheten er konsentrert om to områder:

Næringsliv og regional utvikling
Velferd, organisasjon og kommunikasjon

Østlandsforskning's viktigste oppdragsgivere er departement, fylkeskommuner, kommuner, statlige etater, råd og utvalg, Norges forskningsråd, næringslivet og bransjeorganisasjoner.

Østlandsforskning har samarbeidsavtaler med Høgstolen i Lillehammer, Høgstolen i Hedmark og Norsk institutt for naturforskning. Denne kunnskapsressursen utnyttes til beste for alle parter.

ØF- notat nr.: 01/2011

Vernepliktsundersøkelsen 2009 del III

Tina Mathisen

Tittel: Vernepliktsundersøkelsen 2009 del III

Forfattere: Tina Mathisen

ØF-rapport nr.: 01/2011

ISSN nr.: 0808-4653

Prosjektnummer:

Prosjektnavn: Kvinner i Forsvaret

Oppdragsgiver: Forsvarets Forskningsinstitutt

Prosjektleder: Tonje Lauritzen

Referat: Denne analysen skal ses som en kompletterende del til andre underveisnotat levert av Østlandsforskning som ØF-notat i 2010 for prosjektet *Forskning på årskull*. Østlandsforskning tar i dette notatet for seg soldatenes trivsel, opplevelse av arbeidsoppgaver og hvilket forhold den enkelte har til Forsvaret etter avtjent verneplikt, brutt ned på kjønn.

Emneord: Kvinner, Forsvaret, førstegangstjeneste, kjønn i organisasjoner

Dato: Januar 2011

Antall sider: 16

Pris: 50,-

Utgiver: Østlandsforskning
postboks 223
2601 LILLEHAMMER

Telefon 61 26 57 00
Telefax 61 25 41 65
e-mail: post@ostforsk.no
<http://www.ostforsk.no>

Dette eksemplar er fremstilt etter KOPINOR, Stenergate 1 0050 Oslo 1. Ytterligere eksemplarframstilling uten avtale og strid med åndsverkloven er straffbart og kan medføre erstatningsansvar

Innhold

1. Innledning.....	7
1.1 Utvalget.....	8
1.2 Risiko for målefeil	8
2. Analyse.....	9
2.1 Generell trivsel.....	9
2.2 Sosiale relasjoner	10
2.3 Informasjon.....	10
2.4 Ideer og innspill	11
2.5 Arbeidsoppgaver	11
2.6 Forventninger og erfaringer	12
2.7 Holdninger til verneplikt.....	13
3. Oppsummering.....	15
Referanse:.....	16

1. Innledning

Forsvarets personeltjeneste (FPT), seksjon Tillitsmannsordningen (TMO), Voksenopplæringen i Forsvaret (VO), Forsvarsstaben (FST) og Vernepliktsverket (VPV) gjennomfører årlige undersøkelser av vernepliktig personells erfaringer og opplevelser før, under og etter tjenesten. På oppdrag fra de ovennevnte parter gjennomførte Forsvarets mediesenter (FMS) i 2009 en kartlegging av hvordan soldater oppfatter førstegangstjenesten etter at de har dimittert. Østlandsforskning tar i dette notatet for seg trivsel, opplevelse av arbeidsoppgaver og hvilket forhold den enkelte har til Forsvaret etter avtjent verneplikt, brutt ned på kjønn.

Denne analysen skulle vært en del av andre underveisnotat levert av Østlandsforskning som ØF-notat i 2010 for prosjektet *Forskning på årskull*¹. I første underveisnotat fra 2008 ble det gjort en lignende analyse av vernepliktsundersøkelsens del to, altså av soldater under førstegangstjenesten. I utgangspunktet var det også del to av undersøkelsen i 2009 som skulle analyseres for å kunne sammenligne med året før. Avtalen var at prosjektet skulle følge innrykkskull over flere år gjennom å analysere fordelingen av kvinner og menn på relevante variabler hvor kvantitative data fra Forsvarets Vernepliktundersøkelse skulle benyttes. Av tekniske grunner og problemer med datasettet har ikke FMS kunnet levere resultatene fra undersøkelsens del to. Vi har i stedet måtte ta for oss undersøkelsens del tre og har derfor ikke hatt mulighet til å gjøre sammenligninger. Vi har heller ikke hatt mulighet til å se på variabler som mobbing og seksuell trakassering, som vi anser som viktig i et kjønnsperspektiv, da undersøkelsens del tre ikke inneholder spørsmål om disse temaene. Selv om vi ikke har kunnet sammenligne tallene har vi valgt å se på de samme temaene som vi analyserte i 2008.

Temaene som analyseres er:

- generell trivsel
- sosiale relasjoner
- informasjon
- ideer og innspill
- arbeidsoppgaver
- forventninger og erfaringer
- holdninger til verneplikt

¹ ØF-notat 2010/13: Andre notat i prosjektet "Forskning på årskull" med resultater fra Luftforsvaret (Batt-Rawden & Skålholt).

1.1 Utvalget

Populasjonen har blitt beregnet fra lister fra Vernepliktsverket over de som hadde dimittert i perioden januar/februar 2009 og mars til juli 2009, i alt 4602 personer. Av disse er det gjort et tilfeldig utvalg på 1000 respondenter. Det er gjennomført telefonintervjuer med alle de 1000 respondentene.

1.2 Risiko for målefeil

I del tre av undersøkelsen blir respondentene bedt om å se tilbake på sin tid i Forsvaret og svare på hvordan de oppfatter førstegangstjenesten etter at de har dimittert. Det vanligste problemet med retrospektive spørsmål er at respondentene kan huske feil. En annen feilkilde som kan være av betydning her er selektivt minne, altså at vi har en tendens til å huske det vi ønsker å huske og glemme resten. Respondentene bes blant annet om å "huske" hvor lave/høye forventninger de hadde til førstegangstjenesten før de begynte, for så å vurdere om tjenesten er blitt bedre eller verre enn antatt. Slike spørsmål er heftet med en rekke mulige feilkilder og kan være metodisk problematiske. Men de kan gi oss noen indikasjoner om gutter og jenters antakelser og eventuell innfrielse av disse antakelser.

2. Analyse

2.1 Generell trivsel

Tabell 1 viser fordelingen for trivsel under førstegangstjenesten. Tabellen viser at 95 prosent av jentene og 89 prosent av guttene trivdes ganske eller meget godt under førstegangstjenesten. Det er signifikant flere jenter enn gutter som oppgir at de trivdes meget godt. Hele 72 prosent av jentene svarte at de trivdes meget godt, mens 47 prosent av guttene svarte det samme.

Forskjellen mellom jenter og gutter er signifikant på 0,1-nivå. Dette kan ha en sammenheng med at førstegangstjenesten er frivillig for jenter og at de jentene som har søkt seg til Forsvaret har stor motivasjon og interesse for å være i Forsvaret, i motsetning til guttene som er pålagt å være i førstegangstjenesten uansett om de ønsker det eller ikke.

Tabellen gir også en totalvurdering av Forsvaret. Her er det ingen signifikante forskjeller mellom jenter og gutter. Det kan se ut til at respondentene generelt er positive til det norske Forsvaret. I underkant av 90 prosent av jentene og i underkant av 80 prosent av guttene er positive.

Tabell 1. Kjønn og ”Alt i alt, hvor godt trivdes du under førstegangstjenesten?”, og ”Totalt sett, hvordan er ditt inntrykk av det norske Forsvaret?”, prosent.

Alt i alt, hvordan trivdes du under førstegangstjenesten?				Totalt sett, hvordan er ditt inntrykk av det norske Forsvaret?			
	Samlet	Jente	Gutt		Samlet	Jente	Gutt
Meget god	49	72	47	Meget positivt	33	41	32
Ganske god	41	23	42	Ganske positivt	45	46	44
Verken eller	8	5	9	Verken eller	15	7	16
Dårlig	2	0	2	Negativt	8	7	8
Sum	100	100	100	Sum	100	100	100
N	1000	74	926	N	1000	74	926

p = 0,002 (generell trivsel) og 0,16 (generelt inntrykk)

Respondentene ble spurt om deres inntrykk av Forsvaret har endret seg etter at de har avtjent førstegangstjenesten. Tabell 2 viser fordelingen for inntrykk av Forsvaret etter avtjent førstegangstjeneste fordelt på kjønn. Tabellen viser en jevn fordeling mellom jenter og gutter der om lag 50 prosent av begge kjønn oppgir at de har blitt mer positive til Forsvaret etter førstegangstjenesten. 20 prosent av jentene og 15 prosent av guttene oppgir at de har blitt mer negative til Forsvaret etter førstegangstjenesten. Forskjellen er ikke signifikant.

Tabell 2. Kjønn og ”Har ditt inntrykk av Forsvaret endret seg etter at du har avtjent førstegangstjeneste?”, prosent

	Samlet	Jente	Gutt
Blitt mer positivt	51	50	51
Blitt mer negativt	16	20	15
Inntrykket er uendret	32	28	33
Vet ikke	1	1	1
Sum	100	100	100
N	1000	74	926

p = 0,68

2.2 Sosiale relasjoner

Tabell 3 gir fordelingen for opplevd kontakt med nærmeste overordnet. Tabellen viser at om lag 90 prosent av respondentene, uavhengig av kjønn, opplevde daglig god kontakt med sine nærmeste overordnede i løpet av førstegangstjenesten. Det er noen flere jenter enn gutter som oppgir at de opplevde dårlig kontakt med overordnet, hhv. fire og en prosent. Forskjellen mellom jenter og gutter er ikke signifikant og det kan derfor ikke sies å være noen sammenheng mellom kjønn og kontakt med overordnede.

Tabell 3. Kjønn og ”Hvordan fungerte daglig kontakt med nærmeste overordnede?”, prosent.

	Samlet	Jente	Gutt
Bra	91	92	91
Mindre bra	7	4	7
Dårlig	2	4	1
Vet ikke/vanskelig å svare	1	0	1
Sum	100	100	100
N	1000	74	926

p = 0,14

2.3 Informasjon

Tabell 4 viser fordelingen for erfaringer med daglig informasjon om arbeidsoppgaver. Tabellen viser ingen betydelige kjønnsforskjeller: 79 prosent av respondentene, uavhengig av kjønn, oppgir at de fikk daglig informasjon om arbeidsoppgaver i ganske eller meget stor grad. Fire prosent av jentene og seks prosent av guttene oppgir at de i liten grad fikk daglig informasjon om arbeidsoppgaver. Disse forskjellene er ikke signifikante.

Tabell 4. Kjønn og ”I hvilken grad fikk du daglig informasjon om dine arbeidsoppgaver?”, prosent.

	Samlet	Jente	Gutt
I meget stor grad	35	45	34
Ganske stor grad	44	34	45
Verken stor eller liten grad	15	18	15
Liten grad	6	4	6
Sum	100	100	100
N	1000	74	926

$p = 0,34$

2.4 Ideer og innspill

Noen flere jenter enn gutter svarer at de i stor grad opplevde å bli hørt av sine overordnede når de kom med ideer og innspill, hhv 81 prosent jenter og 72 prosent gutter. Fire prosent av jentene og 12 prosent av guttene tok ikke opp saker med sine overordnede. Vi kan si at det er en svak sammenheng mellom kjønn og det å bli hørt av overordnede (med et signifikansnivå på 10 prosent) der jentene kommer best ut.

Tabell 5. Kjønn og ”Dersom du tok saker opp med nærmeste overordnede, følte du at dine ideer og innspill ble tatt til etterretning?”, prosent.

	Samlet	Jente	Gutt
Alltid/ofte	73	81	72
Sjelden/aldri	16	15	16
Tok ikke opp saker/vet ikke	11	4	12
Sum	100	100	100
N	1000	74	926

$p = 0,10$

2.5 Arbeidsoppgaver

Jentene var like fornøyd med arbeidsoppgavene de fikk som guttene, 78 prosent blant begge kjønn. 17 prosent av guttene oppgir at de verken var misfornøyd eller fornøyd med arbeidsoppgavene og 6 prosent oppgir at de var misfornøyd. Blant jentene oppgir 20 prosent at de verken var misfornøyd eller fornøyd og kun 1 prosent oppgir å ha vært misfornøyd. Det er ingen signifikante forskjeller mellom kjønnene.

Tabell 6. Kjønn og ”I hvilken grad var du fornøyd med de arbeidsoppgavene du var satt til å utføre? ”, prosent.

	Tilfredshet med arbeidsoppgaver		
	Samlet	Jente	Gutt
Fornøyd	78	78	78
Verken fornøyd eller misfornøyd	15	20	17
Misfornøyd	5	1	6
Sum	100	100	100
N	1000	74	926

p = 0,22

Tabell 7. Kjønn og ”I hvilken grad opplevde du at dine arbeidsoppgaver er meningsfulle for deg?” og ”i hvilken grad føler du at den kompetansen du tillærte deg i Forsvaret, kan hjelpe/har hjulpet deg nå etter endt tjeneste?”, prosent.

	Meningsfulle oppgaver			Kompetanse		
	Samlet	Jente	Gutt	Samlet	Jente	Gutt
Stor grad	70	69	70	70	78	69
Verken stor eller liten grad	21	26	21	19	16	19
Liten grad	9	5	9	11	5	11
Sum	100	100	100	100	100	100
N	1000	74	926	1000	74	926

p = 0,39 (meningsfulle) og 0,17 (kompetanse)

Av tabell 7 ser vi at det heller ikke er noen kjønnsforskjeller i forhold til det å oppleve arbeidsoppgaver som meningsfulle. Rundt 70 prosent av både guttene og jentene opplevde i stor grad oppgavene som meningsfulle. 26 prosent av jentene og 21 prosent av guttene opplevde oppgavene som meningsfulle i verken stor eller liten grad, og 5 prosent av jentene og 9 prosent av guttene syntes at oppgavene var lite meningsfulle.

Tallene er også nokså sammenfallende når det gjelder økt kompetanse. Rundt 80 prosent av jentene og 70 prosent av guttene føler at den kompetansen som er tillært i Forsvaret i stor grad kan hjelpe eller har hjulpet dem etter endt tjeneste. Fem prosent av jentene og 11 prosent av guttene oppgir at denne kompetansen i liten grad har hjulpet dem.

2.6 Forventninger og erfaringer

Tabell 8 viser at om lag 65 prosent av respondentene, uavhengig av kjønn, oppgir at de hadde høye forventninger til førstegangstjenesten før de startet. 8 prosent oppgir å ha hatt lave forventninger. Ser vi på erfaringene etter å ha gjennomført førstegangstjenesten (Tabell 9) oppgir hele 50 prosent av jentene at den ble verre enn de hadde forventet. For guttene er tallet 38 prosent. 38 prosent av jentene og 49 prosent av guttene synes førstegangstjenesten var bedre

enn forventet. Vi kan si at det er en svak sammenheng i populasjonen mellom kjønn og erfaringer etter førstegangstjenesten med et signifikansnivå på 10 prosent.

Tabell 8. Kjønn og ”Før du startet førstegangstjenesten hadde du sikkert noen forventninger. Husker du om dine forventninger var...”

Forventninger (før)			
	Samlet	Jente	Gutt
Høye	63	65	63
Middels	27	26	27
Lave	8	8	8
Vet ikke/husker ikke	1	2	2
Sum	100	100	100
N	1000	94	926

$p = 0,97$

Tabell 9. Kjønn og ”Ble førstegangstjenesten bedre enn forventet, som forventet eller verre enn forventet?”

Erfaringer (etter)			
	Samlet	Jente	Gutt
Bedre	48	38	49
Verre	39	50	38
Som forventet	14	12	14
Sum	100	100	100
N	1000	74	926

$p = 0,10$

2.7 Holdninger til verneplikt

De to siste spørsmålene som det ses på fra undersøkelsen er rettet i forhold til holdninger. De ses på i tabell 10.

Det første spørsmålet handler om jenter bør pålegges verneplikt på lik linje med gutter. Her er det en signifikant forskjell mellom kjønnene og jentene er mest positive. 54 prosent av jentene og 39 prosent av guttene mener at jenter og gutter bør sidestilles. Forskjellen er signifikant på 0,5 -nivå.

Det andre spørsmålet handler om det i det hele tatt bør være verneplikt. Tabellen viser at respondentene generelt er positive til verneplikt i Norge. 80 prosent av jentene og 73 prosent av guttene er for verneplikt. Det er ingen signifikant forskjell mellom gutter og jenter på dette spørsmålet.

Tabell 10. Kjønn og ”Mener du at jenter bør pålegges verneplikt på lik linje med gutter?” og ”Mener du at det fortsatt bør være verneplikt i Norge?”, prosent.

	Jenter og verneplikt			Verneplikt		
	Samlet	Jente	Gutt	Samlet	Jente	Gutt
Ja	40	54	39	74	80	73
Nei	48	34	50	21	15	21
Ingen formening	12	12	12	6	5	6
Sum	100	100	100	100	100	100
N	1000	74	926	1000	74	926

p = 0,02 (jenter og verneplikt) og 0,40 (verneplikt)

3. Oppsummering

På følgende tema er kjønnsforskjellene signifikante:

En høyere andel jenter enn gutter

- Flere jenter enn gutter trivdes meget godt i førstegangstjenesten
- Flere jenter enn gutter mener at jenter bør pålegges verneplikt på lik linje med gutter

Referanse:

Batt-Rawden, K. og Skålholt, A. (2010) *Andre notat i prosjektet "Forskning på årskull" med resultater fra Luftforsvaret. ØF-notat 2010/13*

Vernepliktsundersøkelsen 2009 del III

Denne analysen skal ses som en kompletterende del til andre underveisnotat levert av Østlandsforskning som ØF-notat i 2010 for prosjektet *Forskning på årskull*. Østlandsforskning tar i dette notatet for seg soldatenes trivsel, opplevelse av arbeidsoppgaver og hvilket forhold den enkelte har til Forsvaret etter avtjent verneplikt, brutt ned på kjønn.

Rapport nr.: 01/2011

ISBN nr: 0808-4653